

הַיְדַעְתֶּם טְלָה זֶה
מִנִּיזָן? מֵאֵן?
טְלָה זֶה מִדְּפִנָּה,
מֵאֲרֵץ בְּנֵי-דָן

הָאֵילָנוֹת כָּל כֶּף כְּבָדִים,
כּוֹפֶף הַפְּרִי אֶת הַבָּדִים,
זוֹ הַשְּׁעָה הַמְרַגֵּיעָה,
בָּה נִרְדָּמִים הַיְלָדִים.

לְטָף, לְטָף, טִלְיָתִי!
תִּלְתְּלִיךְ כֶּסֶף,
שִׁימִי פִיךְ בְּכֶף יָדִי,
לְחַכֵּי נָא עֲשׂוּב!

”מִדּוּעַ לָבֶן-צָמֵר?
בְּמָה הוּא נִזְוֵן?”
לָבֶן הוּא מְלָבֶן
חֶרְמוֹן וְלִבְנוֹן.

אֶל הַבְּקָעָה מִן הַגְּלָעָד
טְלָה שְׁחֹר וְרֶף יָרֵד,
כְּבִשָּׁה פּוֹעָה, בּוֹכָה בְּדִיר –
זֶה בְּנָה הַקָּט אֲשֶׁר אָבֵד.

טִלְיָתִי הִנֵּךְ יָפָה!
אָנָּה אֶת בּוֹרְחַת?
שׁוֹבִי, כִּי הַיּוֹם רָפָה,
בְּאֵי נָא לְרֵהֵט!

לְזֶה שְׁלָגִי-כֶּסֶף,
לְזֶה – קֶרְחִי חֵן,
אֲשֶׁר שָׁם יָרְנוּ
עֵינֹת הַיְרֵדָן.

יָשׁוּב טְלָה לְחִיק הָאֵם,
יִשְׁכַּב בְּדִיר וְיִרְדֵּם,
וְהַכְּבִשָּׁה תִּשָּׁק אוֹתוֹ –
וְהִיא תִּקְרָא אוֹתוֹ בְּשֵׁם.

וְרַד בְּשׁוּלֵי הָעֵב.
דְּמִדּוּמֵי עֲרָבִים –
אֲשֶׁאֲךָ עִם צֶאֱת כּוֹכֵב
בִּיתָה עַל כְּפִיָּם.

בְּדִשָּׂא, בִּיָּרֵק
לוֹ אֵם חֲבִיבָה,
עִם עָרַב תִּשְׁקֶנּוּ
מְלָבֶן חֲלָבָה.

נִסְתַּר הַלֵּיל בֵּין הַבָּדִים,
וְהַנְּבִיא הַגְּלָעָדִי
יִוֹרֵד דּוּמָם אֶל הַבְּקָעָה
לְחִזּוֹת בְּשִׁנַּת הַיְלָדִים.

יִתְעַרֵּב קוֹל חֲלִילִי
עִם קוֹל מְהֻמָּה,
וְחֲרִיק-חֲרוֹק דְּלִי
עִם רֵן פְּעֻמוֹנִיךָ.

וּגְבוּל מוֹלְדָתְךָ
יִדְעֶתָ, קָטָן?
-”אֲרָצִי כָּל הָאָרֶץ
בְּאֵר-שָׁבַע וְדָן”.

מתוך צמד גוזלים
ליקטה וערכה בלה ברעם
ציירה רות שלוש
מסדה 1966 (פורסם
בראשונה בשנות השלושים)

מתוך דבר לילדים
י"ח בשבט תרצ"ח
(20.1.38)

מתוך דבר לילדים
כ"ו בתשרי תשי"ג
(15.10.52)

טלה וטליה

ההתיישבות החלוצית בארץ ישראל הולידה עשרות רבות של שירי רועים, והתבוננות בהם משרטטת מסגרת סמנטית משותפת; הגיבורים הם רועה ורועה, ואיתם כבשה ואיל, טלה וטליה, עז ותיש, גדי וגדייה, בני צאן ועדרים גולשים ונוהרים; המקומות הם גליל וכרמל, הר וגבעה, עמק וגיא ובקעה, כרי דשא ועשב, חורש ואחו, שדה וניר, מעין, וגם באר ושוקת, אוהל ודיר; הזמן - אביב ועת הגז; הקולות הם שירה, רינה וצהלה, פעייה ופעמון, מצילה ורנן חליל, ולצדם מחול מחניים; הצבעים הם הצחור ולבן החלב, הצח כשלג, הצלול כטל והנקוד. רבים מהשירים מתארים ברוח אידיאלית חיי רועים המסורים לצאנם ולארצם, ומורגשת נימה של התרפקות על סיפורי המקרא והזדהות עם סמליותם. העדרים הללו גלשו גם לשירה שנכתבה בעשורים הראשונים של המאה העשרים – לילדים.

הטֹלָה של טשרניחובסקי מציג דו-שיח בין דובר מבוגר לנמענים צעירים. הדובר יוצר זיקה בין צבעו של הטלה לנופי ארץ ישראל (השיר נכתב לפני קום המדינה): "מדוע לִבְּן-צֶמֶר? / [...] / לִבְּן הוּא מְלֻבֵּן / תְּרַמֵּן וְלִבְּנוֹן. // לְזֶה שְׁלֵגִי-כֶסֶף, / לְזֶה – קֶרְחֵי חֵן, / אֲשֶׁר שָׁם יָרְנוּ / עֵינֹת הַיְרֵדָן." בהסברו רומז הדובר לערכים ציוניים (הכרת המולדת ונאמנות לה) ומשפחתיים (אהבת אם ומסירות). בהיות הטלה צחור, חף מחטא, תמים ובעיקר רך בשנים, הוא מייצג את הילד העברי החדש; בשאלתו "וגִבּוֹל מוֹלְדֵתְךָ / יְדַעְתָּ, קֵטָן? / -" אֲרָצִי כָּל הָאָרֶץ / בְּאֶר-שְׁבַע וְדָן" הדובר פונה אל הטלה כסמל לילדים – לא כקרבן, אלא כסמל לחיים חדשים.

ערב מול הגלעד של לאה גולדברג (1911–1970) פורסם בשער גיליון דבר לילדים מינואר 1938 כשמעליו ההקדשה "לילדי אפיקים". סמנטיקה של אופל ומסתורין, הופעתו של הנביא, הקינה בשעת המעבר בין יום ללילה והאובדן מיצבו את **ערב מול הגלעד** כשיר ערש. הממד הלאומי מרחף בהקשר החוץ-שירי, אבל הזיקה בין הטלה לילד ברורה; שניהם רכים בשנים, תמימים וחסרי אונים, תלויים באמותיהם (הכבשה והאישה) וזקוקים לחיקה החם.

רפאל ספורטה (1913-1983) כתב מונולוג אוהב של רועה לטליה. גם כאן הטליה היא תמה וברה עד כדי "תְּלִילֵיךְ כֶּסֶף" - והטקסט נקרא כמילות אהבה של אב לבתו. נוכחים כאן המחויבות לצרכים החומריים - "שִׁמִּי פִּיךָ בְּכֶף יָדִי, / לְחֻכֵּי נָא עֲשֹׁב!", המגע האוהב - "לְטֹף, לְטֹף, טְלִיָּתִי!" והמסירות ללא גבול - "אֲשָׂאֲךָ עִם צֵאת כּוֹכֵב / בֵּיתָה עַל כְּפִים". בבית האחרון תחדיש אונומטופיאי של ספורטה, שהרגישות לצליליות היא אחת ממאפייני שירתו לילדים. ההברה "מָה" המייצגת את פעיית הכבשים, נעשתה כאן שם עצם: "יְתַעַרְב קוֹל חֲלִילִי / עִם קוֹל מְהַמִּיךְ".

ד"ר נירה לוי